

Nr 212

Av herrar **Mattsson** och **Källstad**, om ytterligare professurer i åldringsforskning.

(Lika lydande med motion nr 159 i Första kammaren)

Från oppositionshåll föreslogs 1962 i riksdagen att en professur i geriatrik (åldringsforskning) skulle inrättas vid något av våra medicinska lärosäten. Den geriatrika forskningen ansågs av motionärerna inte tillräckligt väl tillgodosedd utan borde utbyggas och ges en fastare förankring. Detta blir av speciell betydelse i ett läge där antalet åldringar snabbt växer och anspråken på åldringsvård och åldringssjukvård ökar.

Riksdagsmajoriteten avlog emellertid motionärernas förslag. Ett liknande förslag vid 1963 års riksdag fick samma behandling. Vid 1964 års riksdag hade emellertid kravet på åtgärder på området växt tillräckligt starkt, och riksdagen kunde med knapp majoritet fatta principbeslut om professuren.

Kommittéförslag

Med anledning av riksdagens beslut om inrättande av en professur i geriatrik uppdrog regeringen i juni 1964 åt universitetskanslersämbetet att utreda frågan. Enligt direktiven skulle utredningen bl. a. innefatta förslag om till vilket lärosäte professuren borde knytas samt om professurens ämnesinriktning och kliniska anknytning m. m.

Kommitténs förslag, som överlämnades i augusti 1965, innebar i korthet följande.

Tre alternativ rörande professurens ämnesinriktning.

1. Neuro-psykiatrisk geriatrik. Härmed avses studier av det centrala nervsystemets kemi, fysiologi och patologi med anknytning till såväl neurologiska som psykiatriska sjukdomstillstånd.

2. Klinisk-fysiologisk geriatrik. Inom detta område bedrivs studier beträffande respirations- och cirkulationsorganens funktion i olika åldrar och åldersförändringarnas betydelse för arbetsförmågan vid högre ålder.

3. Klinisk-metabolisk geriatrik. Härmed avses studier av de metaboliska förändringar som åtföljer åldrande och föregår degenerativa kärlsjukdomar.

Samtliga här nämnda forskningsområden har stark klinisk anknytning. Beträffande nuvarande forskningsresurser på dessa områden framhölls i utredningen följande.

jande. Forskning på den neuropsykiatriska geriatrikens område bedrivs i Uppsala, Lund och Göteborg och planeras i Umeå och Stockholm. Forskningen i klinisk-fysiologisk geriatrik är tämligen omfattande och spridd på de olika medicinska institutionerna. Den klinisk-metaboliska geriatriken saknar fast förankring inom den medicinska forsknings- och sjukvårdsorganisationen.

Kommittén föreslog att professuren i geriatrik skulle inriktas på forskningsområdet klinisk-metabolisk geriatrik. Samma uppfattning hade de medicinska fakulteterna i Uppsala, Lund och Umeå. Medicinska fakulteten i Göteborg ansåg att samtliga tre ämnesområden hade hög angelägenhetsgrad, varför man inte borde binda sig i förväg till en viss inriktning av professuren utan se till de sökandes allmänna kompetens. Medicinska fakulteten vid karolinska institutet ansåg att professuren borde ledigförklaras i ämnet geriatrik.

Kommittéförslaget beträffande professurens ämnesinriktning baserades på att den klinisk-metaboliska geriatriken nu är mest i behov av förstärkning i forskningshänseende samt på att ett avgörande i fråga om anslag, lokaler m. m. förutsatte att man avgränsade det geriatriska området.

Kommittén föreslog att professuren inrättades vid karolinska institutet. *Förutsättningar ansågs i princip föreligga att inrätta professurer vid samtliga medicinska lärosäten.* Betydelsen av ett differentierat patientunderlag underströks emellertid, och kommittén ansåg med hänsyn härtill att Stockholm eller Göteborg borde komma i fråga i första hand. Stockholm förordades på grund av de mycket goda resurser i fråga om utrustning, lokaler m. m. som stod till förfogande. Den för karolinska institutet avsedda professuren i klinisk-metabolisk geriatrik borde enligt kommittén förläggas till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut.

Denna professur borde vara en första etapp i tillskapandet av en mera fast organisation för den geriatriska forskningen i Sverige.

UKÄ:s ställningstagande

I sin skrivelse till regeringen med överlämnande av kommitténs förslag framhöll universitetskanslersämbetet bl. a. följande.

UKÄ ansåg att den geriatriska forskningsorganisationen borde utbyggas succesivt med högre forskartjänster med skilda geriatriska ämnesinriktningar, placerade vid olika medicinska lärosäten. Som en första etapp borde en professur i geriatrik inrättas fr. o. m. budgetåret 1966/67 vid karolinska institutet med benämningen professur i geriatrik, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi. Vid den fortsatta utbyggnaden borde man beakta möjligheterna att sammanföra de olika forskargrupperna i en geriatrisk forskningsenhet på riksplanet.

UKÄ:s ställningstagande föregicks av yttranden över kommittéförslaget av fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. Inom beredningen fanns två meningsriktningar företrädna beträffande professurens ämnesinriktning.

Fakultetsberedningens majoritet framhöll att den geriatriska forskningen på grund av sin heterogena karaktär ej kunde uppbyggas på tillfredsställande sätt ge-

nom en forskningsprofessur, som skulle täcka hela det geriatriska fältet. Såväl personella som lokalmässiga förutsättningar för en betydligt vidgad geriatrisk forskning syntes föreligga på flera håll inom landet. Ett flertal viktiga geriatriska forskningsområden var i stort behov av förbättrat stöd. Professuren i geriatrik borde enligt majoritetens uppfattning inriktas på det somatiska området med tyngdpunkten på forskningen förlagd till grundforskning. Ämnesinriktningen av professuren skulle ej begränsas till klinisk-metabolisk forskning utan borde breddas till geriatrik, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi. Professuren borde inrättas vid karolinska institutet och kliniskt anknytas till karolinska sjukhuset med lokalmässig förläggning till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut.

Fakultetsberedningen förklarade sig beredd att utreda frågan om en fortsatt utbyggnad av den geriatriska forskningsorganisationen.

Reservanten i fakultetsberedningen, professor Anders Grönwall, anmärkte att man inom den biokemiska och fysiologiska åldringsforskningen hade att räkna med forskningsprojekt som inte gav praktiska resultat annat än på mycket lång sikt. Professuren borde i stället vara mer bestämd av önskemålet att nå snabba resultat, t. ex. genom inriktning på klinisk geriatrik, socialmedicinsk geriatrik, psykiatrisk geriatrik eller näringslärans betydelse inom geriatriken.

Regeringens förslag

I 1966 års statsverksproposition framlade regeringen förslag i anledning av det redovisade utredningsarbetet. De överväganden som föregått regeringens förslag redovisades mycket kortfattat. Ecklesiastikministern framhöll emellertid bl. a. att de problem som är förknippade med åldrandets sjukdomar och åldringsvården berörde flertalet medicinska discipliner, främst dock invärtesmedicin, psykiatri och socialmedicin. Med hänsyn härtill fann han det inte motiverat att professuren gavs en speciell, avgränsad ämnesinriktning. Professuren borde benämnas professur i geriatrik och borde ges en klinisk inriktning och förenas med befattningen som överläkare vid en klinik med geriatriskt patientunderlag. Goda förutsättningar förelåg att inrätta professuren i Uppsala, Göteborg eller Stockholm. Vägande skäl, bl. a. en väl utbyggd åldringsvård, talade enligt ecklesiastikministerns uppfattning för en förläggning till Uppsala. Han ville emellertid ha fria händer att inrätta professuren i någon av de tre nämnda städerna, i första hand Uppsala.

Riksdagens beslut

Statsutskottet anslöt sig i sitt utlåtande nr 42 till departementschefens uppfattning beträffande professuren och dess ämnesinriktning. Riksdagen beslöt i enlighet härmed och anvisade medel för inrättande av en professur i geriatrik fr. o. m. den 1 juli 1966. Vidare bemyndigades Kungl. Maj:t att besluta om professurens förläggning i enlighet med vad som föreslagits i statsrådsprotokollet samt att sluta erforderligt avtal med vederbörande sjukvårdshuvudman.

Professurens inrättande

Efter utredning inom departementet placerades tjänsten genom Kungl. Maj:ts beslut den 3 mars 1967 vid universitetet i Uppsala. Tjänsten har klinisk inriktning och är förenad med överläkarbefattning vid Kungsgårdets sjukhus i Uppsala. Denna placering planeras dock endast vara tills vidare. Professuren i geriatrik avses senare förenas med överläkartjänst vid en planerad geriatrisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

En geriatrisk forskningsorganisation

Utredningsinstanserna var genom direktiven bundna till att överväga inrättandet av en professur i geriatrik. Det klargjordes emellertid under utredningsarbetets gång, att man inte kan täcka hela det geriatriska forskningsfältet med endast en professur. Förutsättningar fanns att redan då inrätta forskningsprofessurer i Stockholm, Göteborg och Uppsala. Det torde vidare vara möjligt att inom kort inrätta geriatriska professurer också vid återstående medicinska lärosäten.

Det föreliggande utredningsmaterialet möjliggör — vilket framhölls i motionerna I: 159 och II: 473 vid 1966 års riksdag och I: 48 och II: 67 vid 1967 års riksdag — ställningstagande rörande utbyggnaden av forskningsorganisationen i geriatrik. Regeringen har enligt vår uppfattning icke tillräckligt beaktat de behov av snabbt växande resurser för den geriatriska forskningen som föreligger. Genom att ämnesområdet för den av riksdagen beslutade professuren inte definierats råder oklarhet om på vilket område forskningsresurserna i första hand skall sättas in.

Läget inom åldringsvården och åldringssjukvården är ägnat att inge allvarliga bekymmer. Möjligheterna att bereda åldringarna tillfredsställande vård och tillsyn och att i övrigt sörja för deras bästa bör redan nu betraktas som en samhällsangelägenhet av stor räckvidd. Frågans betydelse kan väntas bli accentuerad av befolkningsutvecklingen. Våra möjligheter till effektiva insatser i denna situation begränsas av att vår kännedom om olika aspekter på åldrandet är otillräcklig. Mycket stora behov föreligger således beträffande den geriatriska forskningen. Det är vår mening att denna snarast bör ges de resurser som erfordras för att den skall kunna bli ett effektivt medel i kampen för bättre förhållanden inom åldringsvården och åldringssjukvården m. m.

Vi föreslår att man under de närmaste åren inrättar ytterligare professurer i geriatrik så att detta ämne blir representerat vid vart och ett av de nu existerande lärosätena. Ämnet spänner över ett antal områden, vilket påpekats av utredningen och i yttrandena över denna. Man kan således inte räkna med att en person skall kunna vara specialist inom mer än en del av geriatriken. Det bör uppdras åt universitetskanslersämbetet att utreda frågan om en lämplig avvägning i fråga om professorernas ämnesinriktning, så att den geriatriska forskning som kommer att bedrivas blir så mångfasetterad som möjligt men specialiseras och samordnas på lämpligt sätt.

Utöver den professur som riksdagen beslöt inrätta fr. o. m. 1966 bör nu ytter-

ligare två professorer tillkomma. Med hänsyn till behovet av ytterligare utredningsarbete, tillsättningsförfarandet m. m. bör dessa inrättas fr. o. m. budgetåret 1969/70. De lärosäten som i första hand bör ifrågakomma för de två ytterligare professorerna är karolinska institutet i Stockholm samt universitetet i Göteborg. Så snart som möjligt bör professorer i geriatrik inrättas även i Lund och Umeå.

Enligt vår bedömning är det angeläget att utbyggnadstakten för den geriatrika forskningsinsatsen ökas. Målsättningen bör vara att professorer i geriatrik inrättas vid samtliga lärosäten inom de närmaste budgetåren. Vid inrättandet av professorerna är det angeläget att erforderlig personal och övriga resurser ställs till förfogande.

Den här föreslagna forskningsorganisationen i geriatrik måste självfallet samordnas. Universitetskanslersämbetet bör därför få i uppdrag att utreda frågan om ett sammanförande av de geriatrika forskningsinsatserna i en forskningsenhet på rikspanet.

Här framlagda förslag medför behov av anslagsförstärkningar först budgetåret 1969/70.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen måtte

1. besluta inrätta ytterligare två professorer i geriatrik fr. o. m. budgetåret 1969/70,
2. besluta placera här föreslagna två professorer i geriatrik vid lärosätena i Stockholm och Göteborg,
3. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till personalförteckning för dessa professorer,
4. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning genom universitetskanslersämbetets försorg rörande ämnesinriktningen för de två här föreslagna professorerna,
5. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om inrättande snarast möjligt av professorer i geriatrik även i Lund och Umeå, samt
6. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om ett sammanförande av de geriatrika forskningsinsatserna i en forskningsenhet på rikspanet.

Stockholm den 23 januari 1968

Lennart Mattsson (cp)

Thorvald Källstad (fp)